

Prądnik. Prace Muz. Szafera	35	013–022	2025
-----------------------------	----	---------	------

ZBIGNIEW SZELAĞ

Instytut Biologii i Nauk o Ziemi, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, e-mail: aaszelağ@wp.pl

**ZIELNIK *HIERACIUM* (ASTERACEAE) ZEBRANY PRZEZ PROFESORA
STEFANA MICHALIKA W OJCOWSKIM PARKU NARODOWYM**

**Herbarium of *Hieracium* (Asteraceae) collected
by Professor Stefan Michalik in the Ojców National Park**

Abstract. A review of Professor Stefan Michalik's herbarium has revealed four species of *Hieracium* L. and *Pilosella* Hill that are new to the Ojców National Park.

Key words: Asteraceae, *Hieracium* s. lat., new floristic data, southern Poland

Na krótko przed przeprowadzką Instytutu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk do nowej siedziby przy alei Mickiewicza 33 w Krakowie, profesor Stefan Michalik przekazał mi okazy *Hieracium* L. s. lat., które zgromadził w latach 1962–1965 podczas prac nad florą Ojcowskiego Parku Narodowego (OPN) (Michalik, 1978). Zachęcał przy tym do kontynuowania badań florystycznych na terenie Parku ze szczególnym uwzględnieniem rodzajów krytycznych.

Zbiór ten liczy 52 arkusze i każdy z siedemnastu gatunków wymienionych we florze OPN jest w nim reprezentowany. To pozwoliło na weryfikację informacji o takich gatunkach jak *Hieracium caesium*, *H. oistophyllum*, *H. racemosum*, *Pilosella caespitosa*, *P. echioides* i *P. lactucella*, których od lat nie udało się tu odnaleźć. Rewizja zielnika wykazała także obecność czterech nowych dla flory Parku gatunków, tj.: *Hieracium levicaule*, *Pilosella arida*, *P. fallax* i *P. glomerata*.

Okazy zielnikowe nowych dla flory OPN oraz najcenniejszych fitogeograficznie gatunków są przedstawione na fotografiach (ryc. 1–6). Opracowany materiał został przekazany do zielnika Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (KRAM).

Gatunki nowe dla flory Ojcowskiego Parku Narodowego

***Hieracium levicaule* Jordan**

W zielniku znajdują się dwa okazy należące do tego gatunku. Pierwszy z nich został zebrany koło wąwozu Korytania i oznaczony jako *H. laevigatum* Willd. (ryc. 1), drugi na Kopcowej Skale i oznaczony jako *H. caesium*.

Ryc. 1. Okaz zielnikowy *Hieracium leucaule*

Fig. 1. Herbarium specimen of *Hieracium leucaule*

Hieracium levicaule jest gatunkiem górskim rosnącym na skałach i piargach węglanowych w Tatrach i Pieninach oraz bardzo rzadko w Sudetach i na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej (Zajac & Zajac, 2001).

Stanowiska: na brzegu lasu koło wąwozu Korytania, 2.07.1964, leg. Stefan Michalik (KRAM); Prądnik Korzkiewski, Kopcowa Skała, *Origano-Brachypodietum*, 25.06.1965, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Pilosella arida (Freyn) Soják (*Hieracium aridum* Freyn)

Okaz *P. arida* (ryc. 2) został zebrany na „skałach naprzeciw serpentyn” i oznaczony jako *H. brachiatum* Bertol. We florze OPN stanowisko to zostało określone jako Góra Okopy (Michalik, 1978).

Pilosella arida to rzadki w Polsce ciepłolubny gatunek murawowy, który łączy cechy morfologiczne *P. officinarum* F. W. Schultz & Sch.-Bip. i *P. piloselloides* (Vill.) Soják (Zajac & Zajac, 2001). Ze względu na dostępność odpowiednich siedlisk odnalezienie *P. arida* w OPN jest wysoce prawdopodobne.

Stanowisko: skały naprzeciw serpentyn, murawa, 07.1962, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Pilosella fallax Arv.-Touv. (*Hieracium fallax* Willd.)

Okaz *P. fallax* (ryc. 3) został zebrany „koło Grodziska” w 1962 roku. Było to ostatnie, udokumentowane materiałem zielnikowym stanowisko gatunku znalezione w Polsce. Mimo poprawnego oznaczenia zebranego okazu gatunek nie został wymieniony we florze OPN (Michalik, 1978).

Pilosella fallax to ciepłolubny gatunek murawowy o cechach morfologicznych pośrednich między *P. echioides* (Lumn.) F.W. Schultz & Sch.-Bip. i *P. cymosa* F.W. Schultz & Sch.-Bip. W Polsce został uznany za gatunek wymarły (Zarzycki & Szelağ, 2006).

Stanowisko: Dolina Prądnika, koło Grodziska, zbocze południowe *Origano-Brachypodietum*, 07.1962, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Pilosella glomerata Arv.-Touv. (*Hieracium glomeratum* Froel.)

Okaz *P. glomerata* (ryc. 4) został zebrany u wylotu wąwozu Korytania i oznaczony jako *Hieracium pratense* Tausch (Michalik, 1978).

Pilosella glomerata to dosyć rzadki w Polsce gatunek pochodzenia mieszańcowego między *P. caespitosa* (Dumort.) P.D. Sell & C. West i *P. cymosa*, z którymi często bywa mylony (Zajac & Zajac, 2001).

Stanowisko: murawa kserotermiczna koło wylotu wąwozu Korytania, 5.07.1964, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Gatunki nieodnalezione w Ojcowskim Parku Narodowym

Pilosella caespitosa (Dumort.) P.D. Sell & C. West (*Hieracium caespitosum* Dumort., *H. pratense* Tausch)

Jedyne w OPN stanowisko w wąwozie Korytania (Michalik, 1978) zostało podane na podstawie błędnie oznaczonego okazu należącego do *P. glomerata* (ryc. 4).

Pilosella echioides (Lumn.) F. W. Schultz & Sch.-Bip. (*Hieracium echioides* Lumn.)

Jeden z najcenniejszych gatunków stepowych we florze OPN znaleziony na trzech stanowiskach (Michalik, 1978), z których każde zostało udokumentowane okazem zielnikowym. Od lat 90. XX. wieku *P. echioides* jest gatunkiem wymarłym w OPN (Michalik, 1993). W Polsce gatunek zagrożony wyginieciem (Zarzycki & Szelağ, 2006).

Ryc. 2. Okaz zielnikowy *Pilosella arida*

Fig. 2. Herbarium specimen of *Pilosella arida*

Ryc. 3. Okaz zielnikowy *Pilosella fallax*

Fig. 3. Herbarium specimen of *Pilosella fallax*

Ryc. 4. Okaz zielnikowy *Pilosella glomerata*

Fig. 4. Herbarium specimen of *Pilosella glomerata*

Stanowiska: Prądnik Korzkiewski, na skałach naprzeciw Skalskiego Wąwozu, *Origanum-Brachypodietum*, 10.07.1962, leg. Stefan Michalik (KRAM) (ryc. 5); Dolina Młynicka, murawy kserotermiczne na skałach pod Wielmożą, 5.07.1964, leg. Stefan Michalik (KRAM); Skaliste zbocze koło Grodziska, murawa kserotermiczna, 5.07.1964, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Pilosella lactucella (Wallr.) P.D. Sell & C. West (*Hieracium lactucella* Wallr., *H. auricula* L.)

Jedyne stanowisko *P. lactucella* znalezione w OPN zostało udokumentowane okazem zielnikowym (Michalik, 1978). Ze względu na zmianę sposobu użytkowania wilgotnych i świeżych łąk w Dolinie Sąspowskiej gatunek najprawdopodobniej należy uznać za wymarły w OPN.

Stanowisko: Dolina Sąspowska środkowa, ubogie pastwisko z *Agrostis vulgaris*, 2.07.1964, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Hieracium caesium (Fries) Fries

Gatunek podany z sześciu stanowisk w OPN, z których tylko to na Kopcowej Skale zostało udokumentowane okazem zielnikowym (Michalik, 1978). Ponieważ okaz ten należy do *H. levicaule* (ryc. 1), nasuwa się obawa o poprawność informacji o pozostałych stanowiskach, które zostały podane na podstawie obserwacji w terenie.

Występowanie *H. caesium* w OPN jest bardzo prawdopodobne, jednakże okazy znajdujące się w zielnikach KRA i KRAM, zebrane w OPN przez różnych botaników i oznaczone jako *H. caesium*, należą do *H. bifidum* Hornem.

Hieracium moravobarbatum Szelağ (*H. racemosum* agg.)

Gatunek podany z czterech stanowisk w OPN pod nazwą *H. racemosum* Waldst. & Kit. (Michalik, 1978). Tak oznaczonym okazem zielnikowym udokumentowane zostało tylko stanowisko w dolinie Młynickiej (ryc. 6).

Ciepłolubny gatunek zaroślowy z grupy *H. racemosum* rozpowszechniony w południowej i centralnej Europie. W Polsce osiąga północną granicę zasięgu. Był podawany z nielicznych stanowisk w południowej części kraju, z których większość od lat nie została potwierdzona (Zahn, 1938; Zając & Zając, 2001). W polskiej literaturze znany pod nieuprawnioną nazwą *H. barbatum* Tausch (Mirek i in, 2020).

Stanowisko: *Corylo-Peucedanetum* w dolinie Młynickiej u wylotu, 15.07.1962, leg. Stefan Michalik (KRAM).

Hieracium oistophyllum Pugsley (*H. fuscocinereum* Norrlin, *H. sagittatum* (Lindeberg) Norrlin)

Gatunek znaleziony w 1903 roku Ojcowie „w wilgotnym wąwozie w jodłowym lesie doliny Prądnika” (Ganešin, 1914). Natomiast okaz zebrany przez profesora Michalika na skałach nad Trzaską i oznaczony jako *H. sagittatum* (Michalik, 1978) należy do *H. bifidum*.

Centrum zasięgu *H. oistophyllum* znajduje się na Półwyspie Skandynawskim (Bräutigam, 1970). W Polsce jest gatunkiem zagrożonym (Zarzycki & Szelağ, 2006).

Publikacja Ganešina (1914) nie była znana profesorowi Michalikowi. Tymczasem znajdują się w niej informacje także o innych gatunkach z terenu OPN, w tym o *Pilosella euchaetiiformis* (Zahn) Gottschl. „na brzegu lasu jodłowo-bukowego koło Pieskowej Skały”, dla której było to jedyne znane stanowisko w Polsce, oraz o *P. sulphurea* F.W. Schultz & Sch.-Bip. „na skałach koło zamku w Pieskowej Skale”.

Ryc. 5. Okazy zielnikowe *Pilosella echiooides*

Fig. 5. Herbarium specimens of *Pilosella echiooides*

Ryc. 6. Okazy zielnikowe *Hieracium moravobarbatum*

Fig. 6. Herbarium specimens of *Hieracium moravobarbatum*

PIŚMIENICTWO

- Bräutigam, S. (1970). *Hieracium fuscocinereum* Norrl. (*H. sagittatum* (Lindeb.) Norrl.) neu für Deutschland. *Feddes Repertorium* 81, 503–506.
- Ganešin, S.S. (1914). Materialy k flore Carstva Pol'skogo. Formy roda *Hieracium*. *Trudy Botaničeskogo Muzeja Imperatorskoj Akademii Nauk*, 12, 1–39.
- Michalik, S. (1978). Rośliny naczyniowe Ojcowskiego Parku Narodowego. *Studia Naturae, Seria A*, 16, 1–171.
- Michalik, S. (1993). Zanikanie stanowisk roślin naczyniowych w Ojcowskim Parku Narodowym w okresie minionego trzydziestolecia. *Prądnik. Prace i Materiały Muzeum im. Prof. Władysława Szafera*, 7–8, 339–344.
- Mirek, Z., Piękoś-Mirkowa, H., Zajac, A. & Zajac, M. (red.) (2020). *Vascular plants of Poland an annotated checklist*. Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.
- Zahn, K.H. (1938). *Hieracium* L. W: P., Graebner & P., Graebner (red.), *Synopsis der mitteleuropäischen Flora*, vol. 12 (3). Leipzig: Borntraeger.
- Zajac, A. & Zajac, M. (red.). (2001). *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce*. Kraków: Pracownia Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Zarzycki, K. & Szelaĝ, Z. (2006). *Red list of the vascular plants in Poland*. W: Z. Mirek, K. Zarzycki, W. Wojewoda & Z. Szelaĝ (red.) *Red list of the plants and fungi in Poland*. Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.

SUMMARY

A revision of herbarium specimens collected by Professor Stefan Michalik in the Ojców National Park between 1962 and 1965 has revealed four species new to this area: *Hieracium levicaule*, *Pilosella arida*, *P. fallax* and *P. glomerata*. It was also found that records of *Hieracium caesium*, *H. ositophyllum* and *Pilosella caespitosa* were based on misidentified herbarium specimens (Michalik, 1978).